

Dagboek Albanië

Aflevering 5

19 – 26 oktober 2001

Vrijdag 19 oktober 2001

Opstaan om kwart voor vier is geen alledaagse bezigheid. Een bezoek aan Albanië is dat evenmin. Om kwart voor acht vertrekt mijn vliegtuig. Voor alle zekerheid was ik om half zes al op Schiphol. En dat was nodig. Niet voor de strenge controles, dat bleek wel mee te vallen. Vertraging dreigde alleen op het moment dat ze dachten dat ik op weg was naar Tel Aviv. Maar het inchecken duurde eindeloos lang. Het vliegtuig vertrok redelijk op tijd en mijn aankomst in Tirana was zelfs vroeger dan gepland. Om kwart voor een zette ik voor de vijfde keer voet op Albanese bodem. In Wenen had ik bij de douane nog snel wat belastingvoordeeltjes voor meegebrachte spullen kunnen regelen, in Tirana kon ik meteen doorlopen. De eerste meevaller was binnen. Tani was er na en kwartier nog niet, en de taxichauffeurs dromden om mij heen in de hoop een lucratief ritje te krijgen. Eén van de collega's sprak Engels. Aan hem kon ik uitleggen dat ik op mijn chauffeur wachtte en toen dropen ze met z'n allen teleurgesteld af. Een half uurtje later was Tani er (hij had het zo druk met de voorbereidingen voor morgen) en vertrokken we naar Elbasan. De snelweg tot Tirana heeft nu echt allure, ook al moet je nog altijd uitkijken voor ezelkarren en overstekende voetgangers. Tirana doorrijden was een verrassing. Allerlei betonkolossen hadden een nieuw kleurtje gekregen in behoorlijk felle, opvallende, zeg maar opzichtige tinten. Heel apart. Je kunt zien dat ze een burgemeester-kunstenaar hebben. Zo komt het plaatje van Tirana straks echt wel op de Europese kaart. Aangekomen in Elbasan reden we gelijk door naar het ECE informatiecentrum dat morgen geopend zou worden. Er werd nog volop aan gewerkt, alle computers moesten nog uitgepakt worden, het meubilair was gedeeltelijk afgeleverd, alleen de stoelen ontbraken nog. Ze zouden vervoerd worden met een Macedonische auto, maar die kwam de grens niet over. De vanuit Pogradec gecharterde Albanese auto was in geen velden of wegen te bekennen. Daarvoor vinden ze volgende week wel een oplossing. Overigens zijn de meubels van perfecte kwaliteit. Een praatje met de fabrikant/levernancier leerde mij dat ze uit Kroatie komen, waar hij ze op een milieuvriendelijke wijze produceert voor Ikea. Het centrum is een fantastisch stuk werk geworden, gevestigd in een voor dit doel zeer geschikte ruimte van de universiteit. Pien de Lange, Ad Voets en alle andere betrokkenen mogen trots zijn op wat hier is gerealiseerd. Er is nog heel wat te doen, dat is logisch bij zo'n project, maar de start is indrukwekkend. Inmiddels komen vele vrienden en bekenden me begroeten, in de eerste plaats natuurlijk Anastas Papparisto, de van trots glimmende voorzitter van de Stichting ECE. Aan het eind van de warme middag parkeert Tani me aan een tafeltje in Hotel Univers. Ik begin behoorlijk moe te worden. Een prima maaltijd, een boeiende discussie (met veel gebaren en geschreven taal) met Anastas en Stefan, mijn eerste les Albanees door Anastas en dan komt Tani me halen om me naar mijn verblijf in de flat van Adem en Elsa Paralloi te brengen. Adem had me al uitgelegd dat Elsa alles speciaal in orde had gebracht en het was inderdaad weer een indrukwekkend hartelijke ontvangst. Als het aan Elsa had gelegen had ik nog urenlang lekkere dingen gegeten en gedronken, maar ik wilde alleen maar slapen. Warm en bezweet na een lange, warme dag waste ik me gewoon met een kannetje koud water. Dat is nauwelijks nog iets om aan te wennen als je hier vaker komt. Om half tien lag ik uitgeput maar voldaan te slapen.

Zaterdag 20 oktober 2001

Om half acht zit ik, na een verfrissend warm bad, aan het voortreffelijke ontbijt. De Albanese jam is verrukkelijk. In Nederland zouden we het misschien biologische jam met te weinig conserveringsmiddel vinden. Maar de smaak is om van te genieten. Dit moeten we in Nederland maar gauw gaan importeren, maar dat zal vanwege allerlei EU-voorschriften wel niet mogen. Als het om half negen zomers warm is loop ik met Adem naar de werkplaats van de Ali Muftiuschool die straks officieel wordt geopend. Eerst natuurlijk een kop koffie op een van de ontelbare terrassen en dan naar het feest. En feestelijk was het. Een van de eerste gasten die ik ontmoet was de Nederlandse ambassadeur, dhr. Blankenberg. Hij was zichtbaar onder de indruk van wat hier en in het informatiecentrum met privé-initiatieven tot stand wordt gebracht. Ook het werk van onze Stichting Skampa had zijn interesse. Hij wist er al een en ander van. Het hele douaneverhaal rondom de import van muziekinstrumenten was hem bekend. Ik heb beloofd hem later nader te informeren over onze activiteiten, waarop hij toezegde te willen bemiddelen bij het zoeken naar contacten en/of fondsen als wij dat nodig hadden. Toen een kwartiertje later de burgemeester aankwam kon ik beide heren aan elkaar voorstellen voordat zij geroepen werden het officiële gedeelte te verzorgen. Het was indrukwekkend, vooral de rondleiding door de werkplaats. Een half jaar geleden had ik het beginstadium al gezien, maar het verschil met nu is om stil van te worden. Jan, Magda en Paul, drie Nederlanders die de afgelopen week een training voor de leraren hadden

verzorgd, waren dolenthousiast over de inzet en (theoretische) vakkennis van de leraren. Ze hadden genoten van hun eerste week in Albanië en laten nadrukkelijk de boodschap achter dat er op korte termijn iets aan de kennis van het Engels en aan basiskennis van computergebruik moet gebeuren. Een onderwerp waar zij 's middags met Fatos (bestuurslid ECE) en mij uitgebreid op terugkwamen.

Tijdens de hapjes en drankjes ontmoette ik alle vrienden en bekenden, voorzover ik ze gisteren nog niet gezien had. De één was nog hartelijker dan de ander. Het is een heerlijk gevoel om als klein schakeltje in het Nederlandse netwerk hier zo gewaardeerd te worden.

Om 11.00 uur begon de tweede ceremonie, in het informatiecentrum. De feeststemming was nog onveranderd hoog, en terecht. Pien en Ad mogen er zeker van zijn dat het een genot was om alle loftuigen aan hun adres aan te horen. Anastas, de burgemeester en de ambassadeur loofden het vele werk dat er is gedaan en hoopten nog lang op onze steun te mogen rekenen. De ambassadeur benadrukte nogmaals de waarde van de privé-initiatieven. Na afloop van dit feestje togen we naar Hotel Univers waar ons een uitgebreide lunch werd voorgezet. Daar werden ook heel wat actualiteiten besproken en zaken gedaan. Natuurlijk kwam de energieproblematiek aan de orde. Albanië heeft veel te weinig water om nog stroom op te wekken. Voor hen moet het snel gaan regenen. En wij, als Nederlanders, maar genieten van het prachtige weer.

Belangrijk is het gesprek dat we met mensen van het onderwijsministerie voeren. Schooldirecteuren remmen ontwikkelingen vaak af met: "dat mag niet volgens de wet", "de regels zijn anders" of "daar krijgen we nooit toestemming voor" terwijl ze feitelijk alleen maar angst hebben voor het nieuwe. Van onze gesprekspartners horen we nu dat er best heel wat kan en mag, als de school maar met een goed voorstel komt. En dan is een paraaf met stempel en handtekening van het ministerie voldoende om te experimenteren.

Tijdens de lunch schuift Goos Terschegget aan, een gedreven Nederlandse hulpverlener. Hij begeleidt een door ICCO ondersteund project voor kansarme vrouwen in Elbasan. Hij vertelt vol vuur, met name over de geweldige inzet van de Albanese vrouwen die werken voor dit project. Even enthousiast vertelt hij over de voettocht die hij net gemaakt heeft. Hij liep de route van Lord Byron in zijn eentje en met heel wat minder problemen dan Tessa de Loo beschrijft in haar boek. Prachtig zijn vooral zijn verhalen over de grenzeloze gastvrijheid van de mensen met wie hij geen woord kan wisselen.

Na de maaltijd praten we nog even na in de lobby van het hotel. Jan Niks, één van de techniekleraren, blijkt een fanatieke fietser te zijn (10.000 km. per jaar en één keer Paris-Brest-Paris, de ultieme uitdaging voor fietsers). Dus wij hebben elkaar heel wat te vertellen. Hij is het er mee eens dat we ooit met een groepje Nederlanders van Tirana, over de Krraba-pas naar Pogradec moeten fietsen in een gesponsorde tocht voor een Albanees doel wat we nog moeten bepalen. Richard moet zijn trainingsarbeid maar gauw weer oppakken.

Laat in de middag brengt Tani me naar mijn verblijfadres, waarbij ik hem opdraag zelf meteen naar huis te gaan om een paar uur te slapen. Hij is volledig uitgeput na de afgelopen weken. De voorbereidingen van de openingsceremonies kwamen immers voor het grootste deel op hem neer. Het blijft een geweldige man, onmisbaar voor ons en vooral onmisbaar voor Elbasan.

Om zes uur heb ik afgesproken met Astrit bij Brothers. Fatos vertaalt. Het is goed te horen dat Astrit de toekomst zonniger inziet dan een tijdje gelden, dat zijn school steeds meer leerlingen trekt en dat hij, samen met zijn vijf collega's in Albanië, het gevoel heeft uit een neerwaartse spiraal omhoog te komen. Hij legt een duidelijke situatie met het feit dat het economisch geleidelijk aan een beetje beter gaat in zijn land. Dat het zo is zie je in alles om je heen. We maken de afspraken voor de volgende week en dat zal zeker nuttig zijn. Astrit zegt dat hij zich de afgelopen maanden uitgebreid op mijn bezoek heeft voorbereid. Maandag gaan we eerst de reis naar Zwitserland helemaal voorbereiden. Voor de school wordt dit een bijzondere onderneming.

Later op de avond arriveren Jan, Magda en Paul voor hun afscheidsdiner. Met z'n vieren hebben we elkaar veel te vertellen. Zij maakten elk hun eerste of tweede bezoek aan Albanië en ik vind het geweldig om hun belevenissen te horen. Mijn eerste reis dateert al van drie jaar geleden. Ik voel me heel ervaren vergeleken met hen.

Morgen vertrekken zij naar huis, met onderweg een kort bezoek naar Tirana. Tani is hard toe aan en vrije dag en gaat met Edlira, Jan Pfeiffer en mij een dagje naar Ohrid (jazeke, in Macedonië).

Zondag 21 oktober 2001

Een vrije zondag en dus tijd voor een dagje uit.

Tani heeft de klok rond geslapen en kan er weer tegen. Met Edlira, Jan Pfeiffer gingen we op weg naar Ohrid. De weg in de richting van het meer was al stukken beter dan de vorige keer. De reconstructie was nog niet helemaal klaar, maar dat zal niet lang meer duren.

De grensovergang was een aardige belevenis. Veel onzinnige en overbodige controles, maar het was niet echt vervelend. Bij het doorzoeken van de weinige bagage die we bij ons hadden moest de laptop van Jan speciaal geregistreerd worden. 's Avonds moesten we bewijzen dat we hem ook het land mee uit namen. Het meest

belachelijke deel was de “desinfectie”. De auto moest door een klein, modderig plasje rijden. Dan was hij gedesinfecteerd en moesten we vijf of tien dollar betalen, afhankelijk van het humeur van de man die de bonnetjes uitschreef. Op de terugweg herhaalde het ritueel zich. Wij waren toen zo lacherig dat de in witte jas gehulde betalingsbewijsuitschrijver maar mee ging lachen.

De meest idiote ervaring was toch de blik op het weidse landschap. Aan de Macedonische (destijds Joegoslavische) kant volop groene, dicht beboste bergen. En exact volgens de loop van de grens is de Albanese kant volledig kaal en desolaat. Hoogstnoodzakelijk vond dictator Hoxha destijds deze kaalslag. Zo konden landgenoten die eventueel zijn heilsstaat wilden ontvluchten snel in de kraag gepakt, d.i. neergeschoten, worden.

Eenmaal in Macedonië merk je al direct dat je hier in een arm land komt waar Europa veel en veel meer in investeert dan in Albanië. Van de “oorlog” merk je niet anders dan dat er veel militaire controleposten staan. Sommige van KFOR en andere van het Macedonische leger.

In het eerste dorp waar we kwamen stopten we voor koffie. Het zag er niet echt rijk uit maar je zag in alles dat de levensstandaard veel hoger was dan in Albanië. Toen Tani even de weg vroeg werden we meteen geconfronteerd met het probleem waar het hier echt om gaat. De bewoners van dit “Albanese” dorp weigerden hem in het Albanees antwoord te geven. Nog niet zo lang geleden stond er gevangenisstraf op in het openbaar gebruiken van deze taal en nu zouden ze ineens moeten integreren.....

Ohrid is een prachtig oud stadje met veel kerken en monumenten. Het centrum staat terecht op de Unesco-lijst van werelderfgoed. Overal wordt er met Europees geld gerestaureerd. Of het altijd even stijlgetrouw gebeurt kun je je afvragen, maar veel gebeurt er in elk geval. Mevrouw Herfkens kan tevreden zijn, maar nog altijd vraag je je af waarom dit land, evenals Kosovo, zoveel meer recht op Europese steun zou hebben dan Albanië.

Het meer ligt er prachtig, doodstil bij. Het enige minpuntje van de dag is dat de zon niet zo fel schijnt als we de afgelopen dagen gewend waren. Op een leuk terrasje naast het meer gebruiken we een uitgebreide late lunch annex vroeg diner. Dan gaat Edlira winkelen, Jan duikt in zijn computer en Tani en ik gaan de voortgang van enkele projecten bespreken.

Laat in de middag vertrekken we om in het donker terug te rijden naar Elbasan. Aan de grens weer wat onbegrijpelijke ceremonieën en driedubbele controles, maar ook nu komen we er snel doorheen.

In Elbasan gaat Tani snel naar huis om mijn afspraken voor morgen te plannen, met name het zorgen voor tolken. Zelf komt hij pas 's middags in beeld omdat hij voor computerzaken van ECE naar Tirana moet.

Maandag 22 oktober 2001

De grijze wolken trekken razendsnel op.

Om half negen loop ik door een zomerse warmte naar de Onufrischool, voor mijn eerste onderhoud met Astrit Lopari. Over het vertaalwerk van Klodiana Memeli mag ik tevreden zijn.

Op verzoek van Astrit ging het eerst over de grote reis naar Zwitserland. Een half jaar geleden had ik hem gevraagd om reismogelijkheden te onderzoeken. Niet geheel onverwacht had hij daarmee gewacht op dit bezoek van mij alvorens echt iets te ondernemen. Minutieus neem ik alle facetten door. Voor financiering moet hij zelf zorgen. Ik beloof hem alleen dat de Zwitserse organisatie het laatste restje wil bijdragen als hij bijna rond is.

Astrit moet alles met zijn collega uit Korce, Pandit Bello, doornemen. Want ik zie nu al dat er voor mij deze keer geen reis naar Korce inzit.

Ik zal met de Zwitserse organisatie zorgen voor officiële uitnodigingen, met veel stempels en handtekeningen. Die zijn nodig bij de voorbereiding, met name voor de doorreisvisa in Italië.

De school ziet er nog goed uit. Vooral aan het technisch onderhoud van de piano's (vooral de oude) moet veel gebeuren. Maar een Albanese pianotechnieker kost \$80 per uur!! In plaats van dit ridicule bedrag te betalen moet ik maar een Nederlandse trainer regelen voor dit doel.

Tani stelt me 's middags op de hoogte van de laatste ontwikkelingen. Rond ECE begint hier en daar jaloezie de kop op de steken. De lokale pers deed uitgebreid verslag van de openingsceremonies. Alle bobo's kwamen uitgebreid in beeld maar ECE werd niet één keer genoemd. Anastas vergat in zijn speech Tani te noemen, die wel in zijn eentje de hele technologie van E-net (het technologische zusje van het informatiecentrum) heeft ontwikkeld en opgebouwd. En dat is niet niks, als je straks de eerste ISP (Internet Service Provider) van Elbasan bent.

Om 17.00 begint het hoofddoel van mijn missie. Het eerste bezoek aan Theater Skampa. Al gauw wordt duidelijk dat de mislukte communicatie tussen de lokale PUM-vertegenwoordiger, Prof. Bashkim Baholli, en het

theater te wijten was aan foute adresseringen. Adonis Filipi was artistiek directeur, maar werk nu o.a. bij de universiteit en heeft de aan hem, als lid van de theaterdirectie, gerichte correspondentie niet onder ogen gekregen. Gelukkig kwam alles op tijd goed door een snelle actie van Tani en Dhimosten Papa, de directeur en mijn gesprekspartner.

De vertaling was keurig geregeld in de persoon van Envina Xhemi, net afgestudeerd en nu belast met een deel van de voorbereiding van het decemberfestival.

In het eerste gesprek legde Dhimosten al zijn problemen op tafel, en zonder terughoudendheid. Hij werkt in een idiote situatie. Voor het maken van eigen producties zijn er ongemotiveerde acteurs en dienst en ook te weinig. Niet gek als ze evenveel verdienen als de schoonmakers en de garderobejuffrouw. Hij kan geen acteurs meer vinden en zit met een overschot aan facilitair personeel dat te weinig te doen heeft.

Voor elke productie moet hij dure menskracht inhuren. De leuke koffiebar verhuurde hij aan een uitbater, waarna hij de volledige huuropbrengst moet afdragen aan de overheid. Dus is de tent inmiddels gesloten. Inkomsten uit kaartverkoop draagt hij volledig af aan de overheid. Waarom zou je dan veel kaartjes willen verkopen? Hetzelfde geldt voor de opbrengsten uit verhuur van de zaal. In de verkiezingstijd claimde de gemeente de zaal tegen een lage prijs. En dit werd vervolgens weer retour gestuurd naar dezelfde gemeente. Wat houdt men zich hier toch bezig met het onzinnig rondpompen van geld. Al deze restanten van het oude systeem blokkeren elk nieuw initiatief.

Overigens is de verkiezingscampagne heel wat duurder geworden dan voorzien. Voor de grote dag was er 24 uur per etmaal stroom en nu moet deze weer heftig op rantsoen. Nieuwe stukken weg die vlak van tevoren zijn aangelegd vertonen nu al scheuren en gaten.

Dhimosten zat al gauw op het goede spoor. Privatiseren op termijn, geen acteurs en eigen producties, alleen een facilitair bedrijf. Daar moet het naar toe.

De hele avond wijden Tani, Stefan en ik ons aan ECE-zaken. Het is een zware klus. Stefan werkt zich te pletter bij zijn private bank en kan alleen 's avonds en in het weekend voor ECE werken. We gaan ons voorbereiden op de eindrapportage van een aantal ICCO-projecten en daarvoor moet de administratie nu heel snel opgezet worden in het nieuwe computerprogramma, dat tot op heden alleen nog maar is geïnstalleerd. Stefan kan er nog niet mee werken. Morgen gaan we het bekijken.

Dinsdag 23 oktober

Tien minuten te laat kom ik bij het theater. Ik zou er alleen naar toe komen, was er inmiddels al vaker geweest, maar slaagde er toch in verkeerd te lopen. Een vriendelijk Albanees wijst me met weidse gebaren een korte weg tussendoor. Vanaf vandaag zal ik die route lopen. Adonis woont vandaag het gesprek bij. Hij toont zich nog heel betrokken. Met z'n drieën zijn we het wel eens over het toekomstperspectief van privatisering van het theater en afstoten van de "productietaak" naar private gezelschappen. Tegelijk constateren we dat er nog heel wat juridische en politieke belemmeringen te overwinnen zullen zijn.

Ik schat in dat er financieel gezien aardige mogelijkheden zijn.

Na afloop evalueren we in een nieuwe koffiebar, modern en stijlvol ingericht. Weer een aardig voorbeeld van nieuwe bedrijvigheid.

Na de lunch ga ik naar de Onufrischool. De afspraak met een tolk was mislukt. Edlira springt in.

We beginnen met de traditionele rondleiding door de school. Een opgeschoten knul in trainingspak wordt uit de gang geplukt en speelt de "zwarte toetsenetude" van Chopin. Ik doe het hem niet na. Als hij Bach en Beethoven speelt valt hij wel door de mand. Veel techniek maar geen vermogen tot frasering en melodiebouw. Dat moeten zijn leraren nog leren over te brengen. Onder de indruk ben ik weer van het meisje dat drie jaar geleden Bruch voor me speelde op een stuk hout met metaal, dat voor een viool doorging. Ze is nu dertien en laat horen hoe ze het concert van Tschaikowsky speelt. Indrukwekkend. Volgende zomer gaat ze proberen een beurs voor Parijs te winnen. Zij komt er wel, dat is zeker.

Astrit en ik bespreken de voortgang van de opbouw van discotheek en bibliotheek. Ik dring er weer op aan dat hij zelf plannen maakt en acties onderneemt. Ik reageer alleen op concrete vragen. En dat is voor vele Albanezen heel moeilijk. Ze zijn immers groot geworden in een systeem waar anderen voor de dachten en besloten en zelf alleen maar uitvoerden.

Nijpende tekorten aan instrumenten en accessoires neem ik met hem door. De school telt inmiddels veel meer leerlingen dan twee jaar geleden, en dat heeft zo zijn gevolgen. Ik vind dit een lastige kwestie. De eerste aanvraag bij ICCO was gedefinieerd als een startsubsidie. Maar het ziet er nu naar uit dat er geen gevolg komt. Een Woerdense bijdrage kan ik voorlopig wel vergeten vanwege de Mexsi-streek (niet komen opdagen voor een

optreden waarvoor hij gecontracteerd was). Dus op zoek naar nieuwe middelen. Richard noemde al het K.F. Heinfonds. Een bedrag van 30 tot 40-duizend gulden moet toch te vinden zijn.

In de namiddag drinken we koffie bij de Kinema-coffee. Ik krijg een volgende Albanese les van Anastas, ik hoor sterke verhalen over de communisten (= de regerende Socialistische Partij) en daarna gaan we aan het werk. Het boekhoudprogramma "Alpha" ziet er goed uit. Handig dat je in veel basisfuncties kunt schakelen tussen Albanees en Engels. Maar Stefan moet het nog leren beheersen, ook al kost de training hem drie zaterdagen. Ik merk weer dat ECE tegen een beheersprobleem oploopt. In uitvoerende zin zijn de meeste bestuurleden beperkt inzetbaar, Fatos is de enige die Engels spreekt en het financiële beheer wordt straks te veel voor Stefan alleen.

Met Tani besprak ik de optie dat ECE aan office-assistent aanstelt. We hebben zelfs een geschikte kandidaat op het oog. Na een jaar of drie moet deze zichzelf ruimschoots terug kunnen verdienen dankzij de inkomsten uit E-net en infocenter. Het is alleen al nodig dat er continu iemand op het infocentrum is, als daar de hele dag internet-surfers, leraren en studenten binnenlopen. Ik geef Tani een serie adviezen en dring er bij hem op aan deze te verwerken in het businessplan voor E-net, dat nu nog te globaal is.

Tani ziet voor zichzelf een technisch-ondersteunende rol. Dat doet hij graag en hij is er sterk in. ECE zal dat goed met hem moeten regelen. Systeembeheer inkopen op de vrije markt is immers onbetaalbaar.

Woensdag 24 oktober

Mijn afspraak in het theater is vandaag om 9.30 uur. Ze hebben een Italiaans theatergezelschap te gast en het schijnt volledig onduidelijk te zijn wat hun plannen zijn. De directeur wil zich daar eerst mee bezig houden. Tijdens ons onderhoud wordt hij nog verschillende keren gestoord. Ondanks zijn vele excuses maak ik hem duidelijk dat ik maar al te goed weet dat deze waan van de dag hoort bij dit beroep.

Het gesprek verloopt weer voorspoedig en aan het eind kan ik zelfs een schets van een volgend jaar op te stellen businessplan aan hem voorleggen, met het verzoek om over een en ander de komende maanden eens na te denken en te praten met betrokkenen. Ik raad hem aan contact op te nemen met Gazmir Maksuti, de man van BIA (Business in Albania), die ervaring heeft met het maken van dit soort plannen. We spreken af in de tussenliggende periode contact te houden per e-mail.

We nemen hartelijk afscheid. Dhimosten excuseert zich voor het feit dat hij vandaag geen tijd heeft voor het traditionele bezoek aan de koffiobar. Mij komt het wel goed uit, kan ik even een beetje gaan eten.

Na drie gesprekken zie ik echt wel mogelijkheden. Ik vraag me alleen af of Dhimosten krachtig genoeg is als leider om een grotere eigen verantwoordelijkheid aan te kunnen. De wil is er in elk geval.

Om één uur is de laatste afspraak bij Astrit. Van tevoren was al duidelijk dat dit het moeilijkste gesprek wordt. En dat werd nog erger doordat de tolk, van wie ik zelfs de naam niet onthouden heb, heel gebrekkig Engels spreekt. Dat maakte ons moeilijke onderwerp nog complexer. Want ik wilde het hebben over het verwerven van eigen inkomsten. En alleen al het denken hierover is voor Astrit nog altijd een stap te ver. Zowel een blokkade in zijn artistiek geweten als de angst voor wettelijke belemmeringen zitten hem zo in de weg dat, ook na drie jaar, een open discussie nog steeds niet mogelijk is. Morgen stel ik het aan de orde bij ECE. Hopelijk komen zij met plannen waar Astrit beter geen nee tegen kan zeggen.

Door een paar kleine straatjes loop ik naar het infocenter. Ik ben blij dat ik nu niet verkeerd ga. Met Tani heb ik een indringend gesprek over de gang van zaken en over zijn eigen toekomst. Hij wil onafhankelijk zijn en vanuit die positie een belangrijke rol in E-net blijven spelen, met name op het gebied van de technologische support. Hij hoopt dat de verhouding met ECE helder wordt geregeld. En voor ECE op zich voorziet hij (terecht) problemen als ze geen uitvoerende menskracht krijgen. De toekomst van E-net ziet hij zonnig in. Er is een businessplan (naar mijn mening te beperkt) en de universiteit werkt enthousiast mee. Alleen de scholen zijn terughoudend. De vorig jaar benoemde superdirectrice (haar verdienste blijkt te zijn dat ze klasgenote was van de vrouw van Fatos Nano) speelt een bedenkelijke rol bij het tegenhouden van ontwikkelingen. Maar omdat zij in het kader van de decentralisatiemaatregelen binnenkort geen macht meer heeft, maakt Tani zich niet al te bezorgd. De individuele klanten zullen toch wel komen. De scholen volgen dan maar later.

De derde bijeenkomst met Stefan gaat over het opzetten van de administratie in het nieuwe computerprogramma. Hij voelt niet veel voor mij idee om ook de boekhouding over het jaar 2000 ook in te voeren, maar na een flinke discussie ziet hij het nut ervan in. Gaandeweg raakt hij er van overtuigd dat hij meer moet doen dan zorgvuldig registreren. Hij moet een administratie opzetten waar ECE zelf wat aan heeft en waarmee hij goed verantwoording kan afleggen aan donoren en andere belanghebbenden. Voor een groot aantal ICCO-projecten

moet nu immers een eindverantwoording komen. Hij ziet er als een berg tegenop. Logisch als je overdag een zware job hebt en de weekends geheel met deze klus gevuld zijn. Daarbij wordt zijn visuele handicap een steeds grotere belemmering. Ik beloof hem de kwestie in elk geval met ICCO te bespreken. Dat hij uit het goede hout gesneden is blijkt een dag later, als hij Tani laat weten dat hij hem nu maar zo snel mogelijk moet aanmelden om de basistraining voor het nieuwe programma te gaan volgen. En dat betekent drie zaterdagdagen naar Tirana op en neer.

Tegen een uur op negen gaan we eten bij hotel Europa. Stefan wilde eerst meteen naar huis, maar na hevig aandringen van Tani en mij ging hij toch maar mee. Tijdens de maaltijd hadden we het over de euro. Duizenden Albanezen hebben contanten in huis. Je geld naar de bank brengen is niet gebruikelijk. En bij die contanten zit natuurlijk een kapitaal aan lires, drachmen en marken. Niemand blijkt er op voorbereid te zijn dat ze dit geld rond de jaarwisseling moeten omwisselen in euro's. Ik ben benieuwd hoe ze dat gaan oplossen. Als ik 's avonds moe op de bank neerplof komt Elsa nog eens binnen met allerlei eten. Ze blijft het volhouden, ook al maak ik haar elke dag weer duidelijk dat ik hier veel te veel eet.

Donderdag 25 oktober 2001

De ochtend is vrij. Dat komt me goed van pas. Kan ik eindelijk wat in mijn dagboek schrijven, tenminste tot de batterij van mijn computer leeg is, nadat de stroom rond een uur of negen afgesloten wordt.

Staand op het balkon is het een mooi gezicht om de voormalige bus 27, beschilderd met reclame van de Utrechtse Pizza-hut, vlak voor me te zien stoppen. En vooral is het goed te zien dat hij altijd vol is. Het is een mooi resultaat van het GVU-project.

Om 12 uur ontmoet ik Adonis Filipi. We treffen elkaar in een nieuwe koffiebar met modern meubilair en een muur die volhangt met Kandinsky-reproducties.

De horeca heeft zich al aardig ingesteld op het energieprobleem. Overal staan lawaaierige generatoren, maar er kan wel de hele dag koffie gezet worden en de koeling blijft aan de gang.

Adonis kon het met zijn creatieve en explosieve geest niet meer bolwerken in het staats theater, waar ieder eigen initiatief nog altijd uit den boze is. Hij is zijn eigen private compagnie begonnen, blijft verantwoordelijk voor de organisatie van het decemberfestival en geeft lessen in communicatie aan de universiteit.

Hij heeft net zijn studenten voor twee uur naar huis gestuurd omdat hij mij wilde ontmoeten. Hij is er van overtuigd dat alleen privaat initiatief op artistiek gebied toekomst heeft. Ik denk dat hij gelijk heeft, maar ik vraag me af hoe de instituties zullen reageren. Ze zullen toch samen verder moeten. En ik vrees dat de artistieke bezieling van Adonis te heftig is om goed na te denken over de realiteit en haalbaarheid van zijn plannen. Met zijn sterke wil zal hij in elk geval wel een eind kunnen komen. Giel van Dam moet eind december zeker eens met hem gaan bijpraten, ook over het idee om het circustheater nader te introduceren.

In de middag heb ik de tijd om alvast uitgebreid afscheid van Adem en Elsa te nemen. Morgenochtend zal het er niet van komen. Hun hartelijkheid was weer overweldigend, alleen het aantal aangeboden calorieën ligt voor mij nu echt te hoog.

Met Tani bereid ik de meeting met de board voor, die om vijf uur zal beginnen. We treffen Anastas al een half uur eerder. Hij was 's morgens staande gehouden door Meksi. Meksi verbaasde zich erover dat ik in Elbasan verbleef en me nog niet bij hem had gemeld. Hij wapperde met brieven van de ambassadeur, getuigschriften en nog veel meer! Anastas zei dat hij mij bij aanvang van de vergadering kon ontmoeten, maar op dat moment was hij in geen velden of wegen te bekennen.

Ik bracht verslag uit aan de board over mijn bevindingen en benadrukte dat ze op een aantal punten echt actie moeten ondernemen. De boodschap was overgekomen. Wat ze er mee doen wacht ik af.

Waar we het niet over eens waren was de huisvesting van hun kantoor. Ik zie geen enkele reden om nog in dit kleine, smalle hokje te blijven zitten. De ruimte van het infocenter is veel representatiever. Daar gaan ze nog eens goed over nadenken.

Nadat ik verslag had uitgebracht stelde Anastas drie kwesties aan de orde.

Het brillenproject ligt stil, maar er is nog veel vraag. Ik beloof naar mogelijkheden te zoeken.

De huiswerkklassen waren een succes, maar het geld is op. Ik beloof de kwestie bij ICCO aan de orde te stellen. Maar eerst moeten ze, zoals de voorwaarde was, met de gemeente een aandeel voor de toekomst overeenkomen. De derde kwestie betreft hun liquiditeit. Voor een aantal projecten is het volledig toegezegde bedrag nog niet binnen terwijl de laatste maanden veel geïnvesteerd is. Ook dit zal ik met ICCO bespreken, maar tegelijk met de eerste verantwoordingen die zij nu moeten maken. Ze kunnen de concepten eerst naar mij mailen, waarna ze mijn commentaar kunnen verwerken voor ze naar ICCO gaan.

Vlak voor het eind had Anastas nog een punt te melden. De leden van de board hebben de laatste jaren zo hard gewerkt dat ze nu wel eens een bezoek aan Nederland willen maken. Ik word er niet helemaal door overvallen, want Tani had me al voorbereid. Ik laat weten dat ik zelf geen mogelijkheden zie voor een vakantiereis, maar dat een studiereis misschien te overwegen is. We komen er op terug.

Anastas sluit af met één van de van hem bekende monologen. Kern van zijn verhaal is dat hij hoopt dat Ad Voets nu en dan nog een bijdrage aan diverse projecten wil geven en dat ik als "Nederlander van de tweede generatie in de samenwerking" hun vaste contactpersoon wil blijven.

Het diner wordt Tani en mij aangeboden door Gazi. Met zijn bedrijfje heeft hij al heel wat te doen in de ondernemerswereld van Elbasan. Hij wil de komende jaren een businessclub oprichten. Er ontspint zich een interessant gesprek over de nieuwe bedrijvigheid van de jongere generaties in Albanië en het onvermogen van de politieke instituties om daar adequaat op in te spelen. De nog altijd centralistische directieven verhouden zich nu eenmaal niet met een jonge economie, waarin steeds meer vrije jongens een rol spelen.

De overheden zullen er een hele klus aan hebben om te kunnen profiteren van de nieuwe bedrijvigheid in plaats van ze in de kiem te smoren.

Vrijdag 26 oktober 2001

Tani en ik vetrekken vroeg naar Tirana.

Ik ga eerst langs bij SNV, in verband met het plan om afgewerkte olie te gaan gebruiken in het productieproces van de cementfabriek. De directeurs van de fabriek waren onvindbaar, maar Tani en Gazi zullen zorgen voor de contacten. SNV-er Stan Maessen (hij werkt bij Fier) is bereid poolshoogte te komen nemen en adviezen te geven.

Verder bleek in het gesprek met Gerry Geuns (directeur Albanië) hoe zinvol het is als Nederlandse hulpverleners een beetje van elkaar weten wat ze doen. SNV heeft veel te maken met hulpverleners die volstrekt langs elkaar heen werken en zelfs met elkaar concurreren.

Binnen een uur staat Tani weer voor de deur. En dat terwijl hij een bezoekje bij onze vrienden van de douane moest afleggen in verband met het stoelentransport. Hij kreeg te horen dat alles goed was, inclusief de vrijstelling van VAT. Maandagochtend mocht hij terugkomen voor stempel en handtekening, voordat hij naar de Macedonische grens kon vertrekken. Deze bureaucratische voorwaarde kost hem dan weer drie uur extra rijden, maar dat vindt hij nog altijd heel gewoon.

In Tirana ontmoet ik professor Baholli, de Albanese lokale vertegenwoordiger van PUM. Hij deed vol toewijding verslag van zijn opluchting toen hij hoorde dat alle communicatie goed verlopen was, ondanks de onjuiste adressering van een aantal PUM-berichten. Ik rapporteerde hem kort over mijn positieve bevindingen en hij was daar zichtbaar verguld mee. Hij toonde veel interesse in het werk van ECE, met name in het project Ali Muftiu.

Een aanvraag van ECE voor managementsupport zal hij van harte ondersteunen.

Bij het inchecken op Rinas merk je niets van speciale veiligheidsmaatregelen. Alles ging even snel als altijd. Op het SNV-kantoor hoorde ik dat de politie wel instructies heeft om vreemdelingen beter in de gaten te houden, maar ze weten dat niet in praktijk om te zetten.

Op het vliegveld ontmoet ik de onderwijzsdirectrice van Elbasan, die kennelijk een weekendje ging winkelen in Wenen. Veel leuker was de ontmoeting met Ward Lotstra, oud klasgenoot van de middelbare school. Na 32 jaar herkende hij me meteen. Hij was voor het eerst in Albanië geweest om een week lang Engelse les te geven aan docenten die werken in de militaire gezondheidszorg.

Zowel zijn eerste ervaringen in dit land, als onze herinneringen aan de schoolperiode gedurende het eind van de zestiger jaren, zorgden voor meer dan genoeg gespreksstof.

Zonder vertraging landde ik om 19.15 uur op Schiphol en zat mijn vijfde bezoek aan dit vreemde en boeiende land er op.

Woerden, Elbasan
Oktober 2001